

Dragi čitatelji,

Društvo Neretvana i prijatelja Neretve u Zagrebu ušlo je u desetu obljetnicu djelovanja, a izlaskom sedmog broja Hrvatskoga neretvanskog zbornika polako počinju pripreme za obilježavanje toga malog jubileja. U ovih smo sedam brojeva, naime, na gotovo 2500 stranica otvarali teme o kojima se nije htjelo ili nije smjelo govoriti i pisati te smo nastojali ponuditi i nove obzore. Naš je *libar* svojevrsni mozaik u koji je svaki od 157 autora ugradio onoliko sličica koliko je smatrao potrebnim, a kako od mozaika ne bismo učinili bezobličnu tvorevinu, u posljednje dvije godine istobojne sličice slažemo jedne do drugih, tj. štiva razdvajamo u rubrike.

Ovo je ujedno godina velikih neretvanskih obljetnica. Stotu smo obljetnicu rođenja duhovnoga oca svih Neretvana Ante Gabrića obilježili objavom proslava fra Andrije Nikića knjizi „Pisma misionara Ante Gabrića rodbini u Melkovici“ povjesničara Ivana Jurica te stihovima Anđelke Vlahović. Tekstovima smo Milice i Ane Mihaljević obilježili 30. obljetnicu smrti Petra Tutavca Bulića, jedinoga neretvanskog pravopisca te dobitnika najvišega državnog (rekl bi danas nacionalnog) argentinškog odličja. Ne svjedoči li nam i njegova sudbina o tome koliko nam je bilo lijepo u bivšoj državi koju danas zovu *regija*? (Još bi nam i državu podijelili na *povijesne regije*, a riječ je *regija* u hrvatski jezik ušla tek 1960-ih godina.) Koliko je sličnih sudbina? Ne zavrte li se u većini naših mjesta poznata imena i nadimci Mile, Šime, Nedo, Ivka, Mara, Moša, Anđelka, Srećko ili Čadro, koje nosi ljudi koji bivšoj državi nisu vrijedili, ali su zato podigli „nerazvijen“ države poput Australije, Južnoafričke Republike ili Sjedinjenih Američkih Država? Mnogi nam naši stavovoritelji svraćaju pozornost na patnje Serpa u Nepal, muke koala u australskim šumama, višak dudova prelca na baobabima, ali prema pripadnicima vlastita naroda koji nisu dobili društvene stanove ili koji su s fakultetskim diplomama živjeli od *pituravanja* u Njemačkoj razumijevanje izostaje. U rujnu su prošle godine održani i jubilarni deseti Neretvanski književni, znanstveni i kulturni susreti koje uspješno priređuje Stjepan Šešelji te kojima se promiču djela neretvanskih uglednika. Njihova je osobita vrijednost u tome što se održavaju u zavičaju te tako Neretvani imaju prigodu iz prve ruke čuti izlaganja uglednih hrvatskih književnika i znanstvenika, a gostovanjem u neretvanskim gradovima s obiju strana granice sudionici najpoznatijega zbornika „*sijela*“ spajaju ljude i povezuje krajeve koje je povijesti usud neprirodno razdvojio.

Unutar korica sedmog broja ovoga zbornika progovara se i o životnim pitanjima koja su obrađena u rubrici *Grad Neretva*. Dok je Ana Musa pisala tekst o mogućoj izgradnji termoelektrane u Pločama, još nije bilo posve izvjesno hoće li priča dobiti sretan kraj. Nasreću jest iako vjerujem da nas sve muči je li to tek uvod u neke nove (možda i ozbiljnije) pokušaje. S druge je strane već svima razvidno da se ne može živjeti isključivo od turizma i poljoprivrede – dviju gospodarskih grana koje se spominju kao zalog za neretvansku budućnost. Zaboravljaju se često pritom da su u Neretvi agrarne reforme uništile stočarstvo i time raselile brdska naselja, a melioracija i novovjekovni pravilnici za male ribare ribarstvo. Iz tekstova Marije Vučković saznajemo pak da o neretvanskoj gospodarskoj starostoj skrbi naša matična Dubrovačko-neretvanska županije te da poduzima određene mjere kako bismo se podsjetili na medijski razmijerno zapostavljene teme poput Gornjih horizonata i Pelješkoga mosta te poboljšanja turističke ponude na temelju pravilnoga vrednovanja kulturne baštine. Pritom je, dakako, nužan oprez kako ne bismo ostali bez nečega što je neupitno naše. U drugome je broju Hrvatskoga neretvanskog zbornika Dragan Jurković Bokin iznio sramotnu činjenicu kako je u perspektivi izložbe „Stećci“, održane 2008. u Klovićevim dvorima u Zagrebu, naveden netočan podatak o tome kako je najveći broj stećaka očuvan u Srbiji, što je gotovo cjelokupna hrvatska javnost prešutjela. U ovome broju zbornika Darko Utovac navodi kako je jedan od zaboravljenih neretvanskih velikana don Petar Kaer (inače suvremenik i takmac oca hrvatske arheologije don Frane Bulića) isticao kako na područjima na kojima nije bilo Hrvata nije bilo ni stećaka. To je potrebno neprestano ponavljati kako i stećci ne bi postali predmetom žudnje naših susjeda poput dubrovačkih književnika i filozofa. Kad jedna neistina uđe u enciklopedije, potrebna su desetljeća (katkad i stoljeća) da se ona ispravi. Najzornije je to vidljivo na primjeru Rudera Boškovića kojega je u svjetskim okvirima u hrvatsko književnost vratio tek papa Benedikt XVI. Dakako da ne dvojim da će nositelji suvremenih projekata biti dorasli zadatku.

Osim navedenih pitanja (koja se držim ključnima) u ovome smo zborniku, kako biste dobili uvid u naš rad, sastavili kratku kronologiju djelovanja Društva u prošloj godini. U rubrici smo se *Sol zemlje* u radovima Zdenke Vicić i Marije Tomić spomenuli znamenitih Neretvana fra Andrije Kačića Miošića i Stojana Vučićevića koji su upotjebili navedene priloge o ocu Anti Gabricu i don Petru Kaeru. U rubrici *Neretvanske pikanterije* stalni su nam domaćini Mario Talajčić slikopisom te Dragan Jurković Bokin najčešće pitkim štimama, ali u ovome broju i zabrinjavajućim tekstom o uzrocima čestih prometnih nesreća na rominskim cestama. Vinko Medak nas je odvuкао u doba kad nam *ar'ju*, kako je pojo Tomo Bebić, još nisu usmrdili *one rugobe tonobilu*, a u posljednjemu smo tekstu iz te rubrike otplovili i na *onu banu mora*, u Moliže. Marinko Tomasović u rubrici *Iz neretvanske povijesnice* dao nam je uvid u novija arheološka istraživanja u zavičaju, ali nas je upozorio i na činjenicu da se današnja Fortica ili Bristanik nekoć nazivala Utvrdom svetoga Mihovila. Stanislav Vukorep objavom nas je puke pjesme podsjetio na prošlogodišnju stotu obljetnicu početka Prvoga svjetskog rata.

Rubriku *Demografija*, a i *gospodarstvo* otvara Žarko Dugandžić koji se pozabavio demografskom prošlošću Bačine. Iz članka saznajemo da su se Bačinke najkasnije udavale od svih Neretvanica, a je li tako i danas, možete osobno provjeriti na terenu. Trude neretvanskih poljoprivrednika i njihove nedaće u međuraću (1918. – 1941.) potakno je opisao Ivan Jurić, a rad Marije Vučković o budućem centru za razvijanje proizvodnje agruma (objavljen u rubrici *Projekti*) otvara nam pogled prema budućnosti u kojemu će se, nadajmo se, štogod pitati i stručnjake.

U rubrici se o našim malenim mjestima i njihovim stanovnicima Loretu Foškulo Kostić domotuzno (da ne rečem nostalgijčno) spominje Opuzena kakav je nekoć bio, a Bosiljka Kužić vodi nas u Stasevicu. Na izričit zahtjev najvišega neretvanskog dužnosnika Mile Nikolića Centa objavljujemo i tekst o Glamuzinama. Da se povijest ponavlja i u športu, govore štiva Dragana Jurkovića Bokina o neretvanskim studentima nogometašima te Julija Dominikovića o metkovskim košarkašima. Njihove priče rječitije govore o tome da se ne vrti uvijek sve oko novca te da se nekad i rezultat ne može izmjeriti omjerom poraza i pobjeda jer čime platiti pjesmu u autobusu, druženja i stečena poznanstva?

Uvodni je tekst rubrike *Književnost i likovna umjetnost* Stjepana Šešelja posvećen Dragutinu Trumbetašu, umjetniku kojemu su dvostranice posvetila dva naša najčitanija dnevna lista „*zaboravivši*“ pritom spomenuti da je njegova izložba A. G. *Matošu u čast* održana u Galeriji „*Az*“ Hrvatskoga slova. Ne svjedoči li već taj podatak dostatno o podjeli hrvatskoga društva na naše i vaše? U navedenoj su rubrici objavljene pjesme Katarine Barišić, Ivana Bradvice, Ivanke Paul i Anđelke Vlahović, prozni uradak Ivanke Paul te jedna komedija na dubrovačku. Uz već spomenute tekstove Milice i Ane Mihaljević o Tutavčevu pravopisu u rubrici smo se *Jezikoslovje* toponomastički prošetali župom Vid. U *Izlogu knjiga* Radoslav Dodig iscrpno je prikazao *Ričnik zapadnohercegovačkoga govora* Ante Kraljevića te ujedno iznio rezultate vlastitih terenskih istraživanja i etimološka promišljanja, a Vinko Grubišić u kratkim je crtama prikazao knjigu Katarine Barišić „*Fortis Opus*“. U posljednjemu poglavlju *Djelovanje udruge* izneseno je iscrpno izvješće skupine autora – članova Udruge „*Dani Neretve*“ koja je ove godine mandarinama posebno obradovala stradalnike od poplava u županjskoj Posavini. U tekstu Boska Mustapića upoznali smo se i s djelovanjem HKUD-a „*Hutovo*“, a izvješćem Marija Popovića popratili osnutak Društva Neretvana i prijatelja Neretve u Splitu.

Vjerujem da ćete i u ovome broju Hrvatskoga neretvanskog zbornika pronaći barem nekoliko stranica za sebe te da će naš *libar* završiti na vašim policama, a kad se jednom ondje smjesti, jamčim vam da ćete ga svako malo listati, tražiti kakvu pikanteriju, podatak ili fotografiju. Ujedno se nadamo da ćemo vas nečim uspjeli razveseliti, iznenaditi i potaknuti na razmišljanje jer, nismo li vas na to već u prošlogodišnjem *Riječi urednika* upozorili, uloga Društva Neretvana i prijatelja Neretve u Zagrebu i nije da vam sve prikaže ružičastim. Da nam je podilaženje i *akomodavanje* bilo namjerom te da smo ovisili o „dobrovoljima našega zbora“, ne bi bilo ni prostora u Prosenikovcu, ni zbornika, a ni Društva. Stoga na koncu zahvaljujem svim suradnicima i vama, dragim čitateljima te vas pozivam da dogodiine zajednički proslavimo 10. obljetnicu djelovanja Društva. I zbornikom i feštom!

Urednik